

SPINOZA

JUHANI PIETARINEN

Opas Spinozan Etiikkaan

Gaudeamus

VERTAISARVIOITU
KOLLEGIALT GRANSKAD
PEER-REVIEWED
www.tsv.fi/tunnus

Copyright © 2019
Kirjoittaja & Gaudeamus

Kansi: Jukka Aalto

Gaudeamus Oy
www.gaudeamus.fi

KL 11.3 • UDK 17, 11/12

ISBN 978-952-345-017-2

Painopaikka: Tallinna Raamatutrükikoja OÜ, Tallinna 2019

Sisällys

Alkusanat	II
I	
Jumalasta	21
<i>Määritelmät</i>	22
Substanssi	22
Attribuutti	24
Modus	26
Äärellinen ja ääretön	27
Vapaus	29
Ikuisuus	29
<i>Aksioomat</i>	30
<i>Propositiot</i>	34
SPINOZAN MONISMI	35
Monismitodistus: I vaihe	35
Monismitodistus: II vaihe	37
SUBSTANSSI VOIMANA	42
Substanssi synnyttävänä voimana	42
Substanssin voima immanenttina syynä	44
SUBSTANSSIN MODUKSET	47
Geometrinen malli	47
Äärettömät modukset	50
Välittömät äärettömät modukset	50
Välilliset äärettömät modukset	53
Luonnon empiirinen ja intelligiibeli järjestys	56
Äärelliset modukset	60
LUONNON VÄLTTÄMÄTÖN JÄRJESTYS	64
Spinozan determinismi	64
Spinozan nesessitarismi	66
SUBSTANSSIN VOIMA	67

II

Mielen luonnosta ja alkuperästä 71

<i>Määritelmät</i>	72
Kappale	72
Olemus	72
Idea	74
Adeekvaatti ja epäadeekvaatti idea	75
Ajallinen kesto	76
Todellisuus ja täydellisyys	77
Singulaariset oliot	77
<i>Aksioomat</i>	78
<i>Propositiot</i>	81
SPINOZAN PARALLELISMI	81
Jumala-substanssin ajattelu ja ulotteisuus	81
Paralleeliteesi	83
IHMISEN MIELI JA RUUMIS	91
Mielen ja ruumiin yhteys	92
Mielen ja ruumiin olemukset	95
AINEELLINEN KAPPALE, ORGANISMI JA IHMISEN RUUMIS	97
Yksinkertaiset peruskappaleet	98
Kompleksiset kappaleet	99
Ihmisen mieli	102
HAVAINTOTIETO	103
Havaintotiedon muodostuminen	104
Kuvittelu ja muisti	107
Tieto ruumiista	108
Tietoisuuden ongelma	109
Havaintotiedon epätarkkuus	111
Totuus ja epätotuus	112
INTELLEKTUAALINEN TIETO	116
Yhteiset ominaisuudet	117
Yhteiset käsitykset	118
Yhteiset käsitykset ja yleiskäsitteet	120
Tiedon kolme lajia	120
Rationaalinen ja intuitiivinen tieto	123
TAHTO JA INTELLEKTI	126

III

Affektien alkuperästä ja luonnosta 130

<i>Määritelmät</i>	132
Adekvaatti ja epäadekvaatti syy	132
Aktiivinen tekeminen ja passiivinen kokeminen	133
Affekti, aktio ja passio	135
<i>Postulaatit</i>	136
<i>Propositiot</i>	137
AKTIIVINEN JA PASSIIVINEN MIELI	137
Affektit ja tiedolliset ideat	137
Mielen ja ruumiin kausaalinen erillisuus	139
Aktiot ja passiot	140
SPINOZAN <i>CONATUS</i> -OPPI	141
<i>Conatus</i> aktuaalisena olemuksena	142
<i>Conatus</i> tahtona, haluna ja elinvoimana	144
PERUSAFFEKTIT: ILO, SURU JA HALU	147
Ilo ja suru	147
Halu	149
Rakkaus ja viha	150
AFFEKTEJA KOSKEVIA PSYKOLOGISIA LAKEJA	151
Affektien assosiaatio	151
Toivon ja pelon affektit	153
Rakkauden ja vihan affekteja	155
PASSIOT IHMISTEN VUOROVAIKUTUKSESSA	161
Affektien jäljittely	161
Rakkauden ja vihan lakeja	166
PASSIOIDEN VAIHTELEVUUS	180
PASSIIVISESTA ILOSTA AKTIIVISEEN	183
Ilo ja mielen aktiivisuus	183
Tunteiden moninaisuuden syyt	188
Aktiiviset tunteet	189

IV

Ihmisen orjuudesta eli affektien voimasta 194

<i>Määritelmät</i>	196
Hyvä ja paha	197
Kontingenti ja mahdollinen	202
Affektien vastakkaisuus	204
Affektit ja aika	206
Päämäärä	206
Hyve	207
<i>Aksioomat</i>	208
<i>Propositiot</i>	209
PASSIOIDEN VÄISTÄMÄTTÖMYYS	210
PASSIOIDEN VOIMA	212
Passion voiman kaksi tekijää	212
Tietäminen affektina	214
Aika, välttämättömyys ja passioiden voima	216
JÄRJEN VOIMA VS. PASSIOIDEN VOIMA	219
Tiedon voima	219
Ilosta ja surusta syntyvän halun voima	222
JÄRJEN OHJAAMA ELÄMÄ	223
Ihmisluento ja hyve	223
Itsemurhan mahdottomuus	224
Hyveellinen elämä	227
YMMÄRTÄMINEN JA KORKEIN HYVÄ	229
RIITAISA ELÄMÄ JA SOPUSOINTU	231
Olion luonto hyvän ja pahan perustana	232
Ihmisyksilöiden luonto ja passiot	235
Järki sopuisan elämän perustana	236
Oman hyvän tahtominen toisille: passiot vs. järki	238
Luonnolliset ja valtiolliset oikeudet	240
IHMISEN HYVÄ JA PAHA	242
Ruumiillinen monipuolisuus	242
Ruumiin muodon säilyminen	244
Kuoleminen	245
Hyödyllinen sopu, paha eripura	247
HYVÄT JA PAHAT AFFEKTIT	248
Ilo ja nautinto	249

Rakkaus ja viha	250
Toivo ja pelko	254
Yli- ja aliarvostus	255
Sääli ja suojeus	256
Tyytyväisyys itseän, nöyryys ja katumus	257
Ylpeys ja kunnia	259
JÄRJEN OHJAAMA ELÄMÄ	262
Järjen voimalla saa kaiken hyödyllisen	262
Rationaaliset halut eivät voi olla haitallisia	265
Rationaaliset halut eivät ole aikaan sidottuja	266
Pelko ei ole rationaalista	267
Epäadekvaatti tieto ja paha	268
Järke ohjaa suurempaan hyvään ja pienempään pahaan	268
VAPAA IHMINEN	270
Vapaus ja kuolemanpelko	270
Vapaus ja tieto hyvästä ja pahasta	271
Vapaa ihminen ei ole yltiöpäinen eikä pelokas	272
Vapaa ihminen välttää tietämättömien suosiota	273
Vapaat ihmiset ovat kiitollisia ja luotettavia	273
Vapaus on suurempi valtiossa kuin yksin	276

V

Ymmärryksen voimasta eli ihmisen vapaudesta	278
--	-----

<i>Aksioomat</i>	279
------------------	-----

<i>Propositiot</i>	280
--------------------	-----

PASSIOIDEN HALLINTA	280
---------------------	-----

Erottaminen ja yhdistäminen	283
-----------------------------	-----

Passion kääntäminen aktioksi	284
------------------------------	-----

Determinismin ymmärtäminen	287
----------------------------	-----

Järjen pysyvä voima	288
---------------------	-----

Syiden moninaisuus	289
--------------------	-----

Affektien rationaalinen järjestäminen	292
---------------------------------------	-----

Elämänsäännöt	294
---------------	-----

Jumalan rakastaminen	296
----------------------	-----

Aktiivinen ja passiivinen mieli	302
---------------------------------	-----

IHMISMIELEN AKTIIVINEN VOIMA	303
Mielen ikuisuus	304
Kolmannen lajin tieto	308
Intellektuaalinen rakkaus Jumalaan	312
Ääretön intellekti ja ihmismieli	317
Tieto, tyytyväisyys ja intellektuaalinen rakkaus	319
Adekvaatti tieto ja kuolemanpelko	321
Ruumiin monipuolisuus ja mielen ikuisuus	324
Täydellisyys, aktiivisuus ja ikuisuus	325
Ääretön intellekti, ihmismieli ja kuolema	327
Hyveellinen elämä ja autuus	330
VIIMEINEN HUOMAUTUS	332
Loppusanat	335
Kirjallisuutta	341
Kirjoittaja	342